

זילות בערכים אקדמיים בעידן מהפכת המידע והתקשורת

אורנה אלרואי-שטיין¹, אוניברסיטת תל אביב

אורנה אלרואי-שטיין

כחלק מתהליך הפנמה של אירועי התקופה האחרונה, המתוארים במאמר², ומהניסיון להבין את הסיבות להתפתחות תפיסות שגויות של הסטודנטים לגבי

המותר והאסור, התחוויר לי שלצד ההשפעות החיוביות שיש למהפכת המידע והתקשורת על האקדמיה, יש לה גם השפעות שליליות.

מהן ההשפעות השליליות הנלוות ליתרון שיש לשפע המידע ולזמינות שלו?

- שפע המידע עלול להוביל לשטחיות. 24 שעות ביממה אינן מספיקות כדי להעמיק בכל המידע הזמין, והפיתוי לרפרף על הרבה חומר כדי שלא "להפסיד" שום פיסת מידע הוא גדול.

- הזמינות של שפע המידע יוצרת אשליה שניתן להגיע להישגים גבוהים במינימום השקעה.
- אשליה זו מעצימה את תחושת ההישגיות, מגדילה תחרותיות ומגבירה "לחץ".
- לחץ תחרותי מוגזם מגביר את הפיתוי להשתמש בקיצורי דרך ולעתים להשתמש אף באמצעים בלתי כשרים כדי להצליח.

בעיות אלו מאיימות על הערך האקדמי של הקניית ידע מעמיק, הנבנה שלב אחר שלב ומביא להבנה יסודית של החומר הנלמד. מכאן שעלינו – אנשי הסגל האקדמי – לקחת אחריות לשמירת הערכים האקדמיים הללו, הנמצאים כיום בסכנה.

1. פרופ' אורנה אלרואי-שטיין, המחלקה לחקר התא ואימונונולוגיה, ראש ועדת ההוראה בפקולטה למדעי החיים
2. "שחזור מבחנים על ידי סטודנטים – האם חציית קו אדום?", עמ' 52-54 בחוברת זו.

המאמר מציג את חשיבתה של הכותבת לגבי האירועים הקשורים לשחזור מבחנים, המתוארים בגיליון זה במאמר אחר שנכתב בהשתתפותה². אחת ממסקנותיה היא שלאנשי האקדמיה מכל התחומים יש תפקיד מפתח באיתור מוקדם של ההשפעות השליליות ובלימתן.

אני כותבת שורות אלו כדי להגביר את המודעות של אנשי הסגל האקדמי בארץ לשיטות "קיצורי הדרך" בלמידה הננקטות על ידי סטודנטים לא מעטים, בעיקר כדי להשיג ציונים גבוהים. שיטות "קיצורי הדרך" היו קיימות מאז ומתמיד, וכולנו ידענו על קיומן. עם זאת, אני מאמינה שלא כולנו מודעים לממדי התופעה כיום ולעובדה שהיא הולכת ומתעצמת בקצב מסחרר בדרך להפיכתה לנורמה המאיימת על סולם הערכים האקדמיים.

במסגרת שלהלן מוצגים מספר אתרי אינטרנט פופולריים בקרב סטודנטים אשר שייכים לקבוצה (ההולכת וגדלה) של סטודנטים המעדיפים להשתמש במידע מעובד באופן מיידי

דרך לעקוף את תהליך העיבוד באופן עצמאי.

אתר פרופסור

<http://www.professor.co.il>

אתר ובו נושאים מגוונים מעולמם של הסטודנטים (תעסוקה, היכרות, קניות, בילוי ועוד). האתר כולל שפע של סיכומי שיעור ומבחנים רבים מקורסים בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ. כדי להיכנס לאתר יש להירשם מראש ולתת מספר תעודת זהות. ניתן להדפיס מבחנים ללא תשלום. לחלק מהמבחנים יש גם פתרונות (באיכות בלתי ברורה), אך יש לשלם עבור קבלתם.

הכיתה שלי

<http://www.nerd.co.il/myclass.asp>

אתר ובו נושאים מגוונים מעולמם של הסטודנטים, כולל סיכומי שיעור ומבחנים משוחזרים. גם באתר זה יש ייצוג לקורסים בכל הפקולטות בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ. ניתן להוריד את הקבצים באופן חופשי.

<http://www.ubank.co.il/?a=nerd>

מאגר ענק של עבודות בנושאים רבים ומגוונים. ניתן לקבל עבודה כלשהי רק לאחר תשלום. האתר מגן על עצמו מבחינה אתית: "... כל הרוכש מאמר מהמאגר מתחייב שלא להעתיק ו/או להגיש את העבודה לצד ג' כל שהוא", אך עם זאת מדגיש את נושא הדיסקרטיות לגבי הסטודנט המשתמש במאגר: "Ubank מתחייב שלא להעביר את פרטיך האישיים לגורם שלישי, ללא אישורך המפורש..." אבטחת המידע ב-Ubank נועדה להבטיח שהלקוח לא יזוהה".

אתר מבחן

<http://www.mivhan.com>

אתר ובו סיכומי שיעור ומבחנים רבים, חלקם שחוזרים "במחירת" של שאלונים חסויים. אתר זה מקיף קורסים רבים בכל הפקולטות, בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ. המטרה המוצהרת של האתר היא "לאפשר התארגנות לשחזור מבחנים בצורה טובה יותר, ולאפשר זמינות מידע גדולה יותר בכל אשר נוגע להתכוננות למבחנים". "...בנוסף האתר מאפשר אחסון סריקות של בחינות, מחברות סיכום, וכל חומר אחר".

כדי להוריד חומר מהאתר יש להעלות חומר אחר בתמורה. המשתמש יכול להעלות לאתר חומר בעל איכות נמוכה רק כדי לאפשר לעצמו הורדה של חומר שהוא צריך. כדי להתנסות בשימוש באתר זה, העליתי שאלה סתמית במסווה של שאלה ממבחן, ופעולה זו אפשרה לי להוריד סיכומים ומבחן משוחזר (שאמור להיות חסוי) מקורס שאני מלמדת. כך גיליתי שהסיכומים ושחזור המבחן הם באיכות ירודה.

בנוסף לאתרים הפופולריים האלה, קיימים אתרים רבים אחרים המספקים מידע בנושאי לימודים ויישומים לכל דורש. למשל האתר <http://wolf1986.freehostia.com> מציע סיכומים, דפי נוסחאות, תוכנה להורדה מהירה של תיקיות שלמות של קורסים ב-VirtualTAU (קורסים מקוונים באוניברסיטת תל אביב), "ניוטונים" ("...להלן דוחות ממעבדת פיסיקה – שנה ב', אוניברסיטת תל אביב. רוב הדוחות עם ציונים ממש טובים...") ועוד ועוד.

ר'בוי האתרים מסוג זה מעורר מחשבות רבות:

- מדוע האתרים האלה קיימים, שורדים ומשגשגים? כי יש להם ביקוש.
- מדוע יש להם ביקוש? כי הם עונים על הצרכים של קהל היעד.
- מה הם הצרכים של קהל היעד? לקבל ציונים גבוהים. צורך נוסף של פלח אוכלוסייה הולך וגדל מתוך קהל היעד הוא השגת ציונים גבוהים מהר, מבלי להשקיע יותר מדי זמן ומאמץ, בהתאמה לעידן תרבות האינסטנט.

לכל המורים בחינוך הגבוה, האם אתם מודעים לעובדה שיום לאחר הבחינה השאלון שחיברתם בעמל רב חשוף לעיני כול ברשת האינטרנט? האם אתם מודעים לעובדה שסיכומי ההרצאות של הקורסים שלכם מופיעים ללא ידיעתכם ורשותכם, חשופים לעיני כול ברשת (פעמים רבות באיכות נמוכה)? המשפטנים שבינינו בוודאי יודעים להגדיר אם מצב זה הוא חוקי מבחינת זכויות הקניין הרוחני או שלא. האם עלינו לנקוט פעולה פשוטה של שימוש בסמל © "כל הזכויות שמורות..." על כל בחינה וכל הרצאה, כדי להודיע שהחומר הינו רכוש האוניברסיטה (או המכללה) והעתקתו מהווה עבירה?

ההבנה שמידע מסוג זה הינו זמין ופרוץ, יחד עם ההכרה שלא נוכל להעלימו בעידן המודרני, מביאה אותי למסקנה אחת ברורה: האחריות המוטלת עלינו גדולה מתמיד.

להלן אחדים מהאתגרים של לקיחת אחריות מסוג זה שהצבתי לעצמי:

1. שינוי ההגדרה של "הישגים גבוהים"

ניתן לנטרל את סכנת השטחיות על ידי שינוי ההגדרה של "הישגים גבוהים". אחד האתגרים הוא הקפדה על מתאם ישיר בין הישגים גבוהים לבין ידע מעמיק. אין לאפשר הצלחה (ציון גבוה) עבור ידע שטחי. זהו אתגר גדול בפני עצמו. יש ליצור נורמות להערכת ידע מעמיק באמצעות שאלות הבוחנות הבנה ולעמוד באופן תקיף מול האנטגוניזם שמתלווה לדרישות גבוהות.

2. מניעת הכרסום בסמכות האקדמית

חל פחות זוחל בערכים אקדמיים בגלל עלייה הולכת וגדלה בכוחם של הסטודנטים להתערב ולשנות דרישות אקדמיות. התערבותם של הסטודנטים גדלה בגלל תפיסתם האבסורדית כי דעתם חשובה כמו דעתם של המרצים. הדבר מוביל לאובדן סמכות אקדמית ולנוק עקיף לסטודנטים עצמם. הגברת המודעות לתהליך זה תקטין את ממדיו.

3. פיתוח שיטות הוראה מקוונות בצד הוראה פרונטלית

אתגר גדול הוא פיתוח שיטות המבוססות על קדמה טכנולוגית ותכנון פעילות הלמידה כך שתהיה אטרקטיבית עבור הסטודנטים ותוביל אותם להעמיק בחומר הנלמד מרצונם החופשי.

4. הכוונת הסטודנטים ללמידה המעודדת השקעה בתהליך העיבוד של המידע לצורך הפיכתו לידע

בעידן שבו המידע זמין וניתן למצוא אותו במהירות ובקלות, תפקידו של המרצה הוא בסיוע לתהליך העיבוד של המידע לידע ומיומנויות. למה זקוקים הסטודנטים מלבד למידע עצמו? למיקוד והכוונה, להבנה והפנמה, לקריאה ביקורתית ולפיתוח חשיבה בהירה ותמציתית, יצירתית ומקורית.

שני האתגרים הראשונים הם קלים יחסית וניתנים ליישום מייד. שני האתגרים הנוספים הם ארוכי טווח ומחייבים נורמות למידה חדשות, שעלינו, המרצים, לשקוד על פיתוחן. אם לא נצעד קדימה – נלך אחורה.